

17.38x20.1	1	עמוד 11	הארץ - כותרת	17/09/2020	74507725-7
המרכז הבינתחומי הרצליה - 84260					

אין צורך בוועדת חוץ וביטחון

קסניה סבטלובה

שיא ארה"ב מכריז שהושגו הסכמי גורמלי" וציה בין ישראל לאיחוד האמירויות הערביות ולבחריין, ראש ממשלת ישראל מודה לו, מברך על הסכמים, מתגאה בהישג ולוקח את הקרדיט, אך שוכח לציין פרט לא בלתי חשוב לגבי עסקת מטוסי הקרב F-35, שבקרוב יימכרו לאבו־דאבי. שרי הביטחון והחוץ נמצאים בעלטה מוחלטת לגבי ההסכמים, שגובשו מבלי שהם היו מעורבים באופן כלשהו, וכך גם חברי הכנסת, לרבות ועדת החוץ והביטחון (חו"ב). חברי הוועדה היו אמורים לעבור על כל אות בהם, לדון, לשאול את בנימין נתניהו – האדם היחיד שהיה בסוד העניינים – את השאלות והקשות, לבקר את ההסכמים במידת הצורך, או לאשר אותם אם אין בהם פגם. אך הסיכוי שדיון כזה יתנהל בוועדת החוץ והביטחון של הכנסת נמוך יותר מהסיכוי שהאייטוללה עלי חמנאי יתקשר לנתניהו לברכו על ההישג המרשים.

תפקידה של ועדת חוץ וביטחון של הכנסת הוא "פיקוח ובקרה על מדיניות החוץ של המדינה, כוחותיה המזוינים וביטחונה". כך כתוב בעמוד הוועדה באתר הכנסת. משפט אחד קצר, אך חשוב. פיקוח ובקרה על מדיניות החוץ של המדינה – הרי מדובר בעולם ומלואו, במיוחד בתקופה המרתקת שבה אנו חיים, כאשר מדי יום מבשרים לנו על מדינה ערבית נוספת שמתעניינת בנו, או על כזאת שאף הסכימה לנרמל את היחסים אתנו.

תפקידה של הוועדה החשובה הזאת לכ"דוק שלא משתרבבות עיסקות אפלות לתוך ההסכמים החדשים, לדרוש שקיפות בנוגע להבנות החדשות ובנוגע לעסקאות הנשק הגדולות שעל הפרק, לשאול את השאלות הנדרשות על ביטחון ישראל, אבטחת השג"ריריות החדשות ומינוי השגרירים שייצגו את המדינה – ולא רק את ראש הממשלה – באבו־דאבי ומנאמה.

כדי להבין מדוע ועדת חוץ וביטחון בראשות ח"כ צבי האוזר אינה קובעת סדרה של דיונים דחופים על ההסכמים החדשים בנוכחות ראש הממשלה, שר הביטחון, שר החוץ, ראש המוסד וראש המל"ל, צריך קודם כל

להתייחס לתפקידה ותפקודה של הכנסת כשות מחוקקת, עצמאית ובלתי תלויה. אם ברצוננו חנים את השתלשלות העניינים בעשור האחרון, אפשר לומר שהכנסת אינה עצמאית ולא בלתי תלויה, וכי בכל יום שעוברים היא ממשיכה לאבד מכוחה ומהשפעתה על המתרחש.

בחסות ראש הממשלה נתניהו ועושי דברו, הכנסת נהפכה לגוף חלש וכנוע שאינו מסוגל לבצע את תפקידו – לבקר ולפקח על עבודת הממשלה. בנוף הזה, ההתנהגות העצמאית והנשכנית של ח"כ יעקב שאשא־ביטון גרמה לפליאה והשתאות, כי רוב אורחי ישראל שכחו שכך אמורים להתנהל כל חברי הכנסת בכל הוועדות. ואם הכנסת כולה (למעט מקרים בודדים) נהפכה למעשה לחותמת גומי שלא לוקחים אותה בחשבון (מי מתחרש שב חותמת גומי), אין להתפלא שזה גם מה שקורה בוועדת החוץ והביטחון.

חברי ועדת חו"ב היו אמורים לעבור על כל אות בהסכמים החדשים, להציג שאלות וודאי למחות על הדרת השרים מהם

בטרם מבצע "צוק איתן", הממשלה לא דנה בחלופות המדיניות – כך על פי דו"ח מבקר המדינה – והכנסת לא הרימה קול ועיקרה. כאשר ב-2018 נתניהו הכריז על רצונו לקדם קשרים עם סודאן, שבה שלט או הרודן והפושע הצבאי עומר אל־בשירי (שהודח לאחר כמה חודשים בעקבות התקוממות עממית בארצו), ועדת חוץ וביטחון לא דנה בטיב הקשר החדש עם אחד המשטרים האיומים והאכזריים בתבל, ובכדאיותו מבחינה מדינית ומוסרית. מליאת ועדת חוץ וביטחון ותת הוועדה לענייני ביטחון כמעט שלא דנו בשנים האחרונות בקשרים המתפתחים והמתהדרים בין ישראל ומדינות המפרץ.

במהלך השנים, חברי ועדת חוץ וביטחון טענו לא פעם שהוועדה ממעטת לדון בנושאים הקשורים למדיניות החוץ, ומוותרת

עליהם לטובת דיונים רבים מאוד בנושאים ביטחוניים. לא פעם נטען שיש צורך להפריד בין שני הנושאים ולהקים ועדה נוספת, שתעסוק אך ורק בסוגיות של מדיניות החוץ. דבר זה כמובן לא קרה, והוועדה היוקרתית איבדה עוד ועוד מכוחה. מדי פעם ראש הממשלה, שגם שימש כשר החוץ במשך כמה שנים, הגיע לשם על מנת להצטלם ולהשתמש בכמה הזאת, שבה איש לא מאתגר אותו באמת, על מנת להעביר את מסריו. לפעמים הופיעו בפני הוועדה ראשי מערכת הביטחון ונתנו סקירות, לרוב רציניות ומעניינות, אך פחות קשורות לנושאי החוץ הנועריים.

הנתק בין ישראל ליהדות ארה"ב והקפאת יחסים עם המפלגה הדמוקרטית שם, המתח בין ישראל לאיחוד האירופי, היחסים המתפתחים בין ישראל למדינות המפרץ, והיחסים המתקררים בין ישראל לירדן – בכל אלה ועדת חוץ וביטחון לרוב כלל לא דנה, ואם דנה – לא ממש התאמצה למלא את תפקידה ולפקח על עבודת הממשלה, ובאופן ספציפי, על ראש הממשלה. גם בשאלת ההדרכה של שרי החוץ והביטחון מההסכמים עם איחוד האמירויות ובחריין היתה צריכה להישמע אמירה ברורה וחד משמעית של הוועדה שמתכנה "ועדת חוץ וביטחון". במקום זאת – קול דממה דקה. כלום ושום דבר.

המסקנה מכל אלה ברורה: אם תבוטל היום ועדת חוץ וביטחון של הכנסת, איש לא ישים לב לכך, כי ממילא ידוע לכל שרק אדם אחד אחראי על קבלת ההחלטות בענייני מדיניות החוץ – ראש הממשלה נתניהו. למעשה, אין כרגע ועדה בכנסת שמפקחת באופן ענייני ורציף על עבודת הממשלה בכל הנוגע ליחסי החוץ של ישראל. לא מתקיימים בכנסת דיוני עומק, השאלות הרציניות לא נשאלות והציבור בעצם אינו מיוצג על ידי איש או בואו נבטל את הוועדה, נחסוך קצת כסף ונפסיק את ההצגה הזאת, שנקראת "פיקוח ובקרה על עבודת הממשלה" בתחום מדיניות החוץ.

הכותבת היא מנהלת התוכנית ליחסי ישראל־המזרח התיכון במכון מיתוויים, ועמיתת מחקר במרכז הבינתחומי הרצליה. בעבר כיהנה בכנסת כחברה ועדת החוץ והביטחון